

Dom Pracowników Pocztovej Kasy Oszczędności

2022-02-21

Dom Pracowników Pocztovej Kasy Oszczędności u zbiegu ulic Zyplikiewicza 5 i Librowszczyzna 10 został wzniesiony w latach 1923-1927. Autorem projektu był architekt Adolf Szyszko-Bohusz. W kolejnym odcinku cyklu #krakowheritage zachęcamy do zwrócenia uwagi na ten zabytkowy obiekt, przybliżamy historię ulic, przy których jest zlokalizowany, a także działalność architekta, który w znacznym stopniu ukształtował przestrzeń współczesnego Krakowa.

Dom Pracowników Pocztovej Kasy Oszczędności to monumentalny, modernistyczny budynek z elementami klasycystycznymi. Zajmuje prawie połowę długości ul. Librowszczyzny i Zyplikiewicza. Projekt obejmował 170 mieszkań. Dzisiaj jest to prawdopodobnie największa wspólnota mieszkaniowa w Polsce mieszcząca się w obiekcie zabytkowym.

Modernistyczny zespół mieszkaniowy u zbiegu ulic Zyplikiewicza 5 i Librowszczyzna 10 – Dom Pracowników Pocztovej Kasy Oszczędności został wpisany do rejestru zabytków pod nr A-1288/M decyzją z 16 stycznia 2012 r.

W latach 2017–2021 przeprowadzono remont konserwatorski elewacji frontowej wraz z kolumnadą i bramą wjazdową. Dofinansowanie remontu z budżetu Miasta Krakowa wyniosło łącznie 570 tys. zł i stanowiło 35 proc. poniesionych kosztów. Prace były współfinansowane ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa oraz funduszu remontowego Wspólnoty Mieszkaniowej.

Historia ulic: Zyplikiewicza i Librowszczyzna

Ulica Mikołaja Zyplikiewicza znajduje się w centrum Krakowa; została wytyczona w 1889 roku. Rok później otrzymała obecną nazwę upamiętniającą prezydenta Krakowa w latach 1874–1881. Początkowo kończyła się na ul. Librowszczyzna, a w 1907 r. została przedłużona do ul. Morsztynowskiej, kończąc się przed estakadą linii kolejowej nr 91. W latach 1953–1990 nosiła nazwę Bitwy pod Lenino. Po 1990 roku przywrócono jej pierwotną, historyczną nazwę.

Ulica Librowszczyzna łączy ul. Zyplikiewicza i Wielopole. Na jej miejscu w średniowieczu znajdowały się rezydencje krakowskiego patrycjatu, a w XVI wieku posiadłość zwana ogrodem Gutteterowskim. Od 1619 roku teren należał do jezuitów, a po kasacie zakonu w 1773 r. do Wielopolskich. Za czasów Rzeczypospolitej Krakowskiej, z uwagi na bliskość starego koryta Wisły, mieściły się tam warsztaty i składy portowe Librowskich i innych kupców. Znajdował się tam również targ bydła. Ulicę wytyczono w 1895, a nazwę nadano w 1907 roku na cześć Librowskich.

Architekt, który ukształtował przestrzeń współczesnego Krakowa

Adolf Ludwik Szyszko-Bohusz (1883–1948) to jeden z najważniejszych polskich architektów pierwszej połowy XX wieku, przedstawiciel historyzmu i modernizmu, konserwator zabytków. Wychowany w nurcie akademickiego klasycyzmu, projektował budynki o cechach tradycyjnie polskich oraz obiekty w stylu dojrzałego modernizmu.

W latach 1902–1909 studiował w Cesarskiej Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu. Wiedzę uzupełniał w Austrii, Czechach i Niemczech. W latach 1910–1912 był wykładowcą na Uniwersytecie Jagiellońskim i w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, a w latach 1912–1916 wykładał na Politechnice Lwowskiej.

Po powrocie do Krakowa w 1916 roku otrzymał stanowisko kierownika prac renowacyjnych na Zamku Królewskim na Wawelu. Na stanowisku tym pozostał do wybuchu II wojny światowej. Jako konserwator Wawelu dokonał odkrycia romańskiej sali o 24 słupach i rekonstrukcji Rotundy Najświętszej Marii Panny (św. Feliksa i Adaukta), a ponadto badał Katedrę Wawelską (Kryptę św. Leonarda) oraz wczesnogotyckie systemy obronne Wzgórza Wawelskiego. Jego dziełem jest odnowienie większości wnętrz zamkowych, Brama Herbowa na Wawelu (1921), powiększenie krypty Wieszców i sarkofag Juliusza Słowackiego (1927–1928) oraz urządzenie krypty Marszałka Józefa Piłsudskiego wraz z nowym zejściem do podziemi katedry z baldachimem (1936–1938).

W 1920 został powołany na stanowisko kierownika Katedry Architektury Zabytkowej na ASP w Krakowie, będąc jednocześnie, w latach 1922–1927, rektorem tej uczelni. W latach 1932–1939 był także profesorem Politechniki Warszawskiej, gdzie kierował Katedrą Projektowania Monumentalnego Wydziału Architektury.

Jako architekt był specjalistą od obiektów użyteczności publicznej. Poza Domem Pracowników Poczтовой Kasy Oszczędności (ul. Zybkiewicza 5/ Librowszczyzna 10) zaprojektował m.in. gmach PKO przy ul. Wielopole 19–21, Mauzoleum generała Józefa Bema w Tarnowie, własną willę w Przegorzałach zwaną Rotundą (kształtem nawiązywała do odkrytej przez niego rotundy na Wawelu), Dom Towarzystwa Ubezpieczeń „Feniks” (Rynek Główny 41), dom im. Józefa Piłsudskiego „Oleandry”, dawne gimnazjum przy ul. Paulińskiej (dzisiaj Seminarium Paulinów) oraz budynek Poczty Głównej w Częstochowie.

Projektował również pensjonaty w Krynicy, hotele w miejscowościach uzdrowiskowych, Dom Zdrojowy w Żegiestowie oraz Zamek Prezydenta RP w Wiśle – dla Ignacego Mościckiego, ówczesnej głowy państwa polskiego. Prowadził prace konserwatorskie przy kolegiacie w Wiślicy, pracował nad planami rekonstrukcji klasztoru benedyktynów w Tyńcu. Ostatnim dziełem, ukończonym już po jego śmierci przez Władysława Czarneckiego, jest kościół i klasztor dominikanów w Poznaniu.

W okresie II Rzeczypospolitej Józef Gałęzowski i Adolf Szyszko-Bohusz stworzyli ideę Alej Trzech Wieszców w Krakowie i pomysł dzielnicy oplatającej krakowskie Błonia.

Po wybuchu II wojny światowej, 2 września 1939 Szyszko-Bohusz wziął udział w naradzie dotyczącej sposobu ratowania wawelskich zbiorów. Wobec braku połączenia telefonicznego z Warszawą, gdzie znajdował się przygotowany kilka miesięcy wcześniej plan ewakuacji dla Wawelu, stanowczo sprzeciwił się wywiezieniu skarbów z Krakowa, argumentując że ewakuacja narazi je na pełną niebezpieczeństw wędrówkę bombardowanymi i zatłoczonymi drogami lub liniami kolejowymi. Ostatecznie zmienił zdanie pod wpływem argumentacji przedstawionej przez kustosza muzeum dra Stanisława Świerz-Zaleskiego i kierownika administracji zamku dra Stanisława Taszakowskiego.

W czasie wojny Szyszko-Bohusz pracował, za zgodą władz podziemnych, jako rysownik w prywatnym biurze niemieckim na Wawelu i działał w tajnym Komitecie Wawelskim. W 1945 roku powrócił na

przedwojenne stanowisko na Wawelu, piastując je do 1946. W 1945 uczestniczył w organizowaniu Wydziału Architektury w Akademii Górniczo-Hutniczej, zostając jego pierwszym dziekanem. Zmarł w Krakowie, został pochowany na cmentarzu Rakowickim

Zainteresowanych tą wybitną postacią odsyłamy do monografii poświęconej architektowi, której autorem jest dr Michał Wiśniewski. Monografia ukazała się w 2013 roku nakładem Instytutu Architektury. W publikacji czytamy:

Twórczość Szyszko-Bohusza ukazuje znakomicie kontekst mentalny, kulturowy, artystyczny i polityczny, w jakim rodziła się w Polsce architektura nowoczesna. To jeden z najważniejszych architektów polskich, który w znacznym stopniu ukształtował przestrzeń współczesnego Krakowa, będąc jednocześnie jednym z twórców narodowego mitu odrodzonej II Rzeczypospolitej. Był człowiekiem niezwykle wpływowym, piastującym wiele eksponowanych stanowisk i realizującym najbardziej prestiżowe zamówienia architektoniczne swoich czasów, zyskał sobie przydomek Adolf „Wszystko”-Bohusz. Twórczość architekta, zbudowana na rozdarciu, pomiędzy tradycją a poszukiwaniem nowej formy w architekturze, głęboko sięga do istoty procesów zachodzących w architekturze początku XX.

Opisy przygotowano w oparciu o dostępne źródła encyklopedyczne i historyczne oraz rys historyczny zawarty w programach prac konserwatorskich.

W cyklu #krakowheritage, którego wszystkie odcinki można znaleźć [tutaj](#), prezentujemy krakowskie zabytki odnowione przy wsparciu miasta. Zachęcamy do spacerów szlakiem krakowskich renowacji i poznawania lub okrywania na nowo najpiękniejszych obiektów, a także oznaczania ich hasztagiem #krakowheritage – wspólnie pokażmy, że jesteśmy dumni z efektów opieki nad zabytkami naszego miasta.